

Universitätsbibliothek Wuppertal

Gesammelte Schriften

Philologische Schriften

Mommsen, Theodor

Berlin, 1909

III. De Laelii Ciceroniani codice Didotiano narratio Theodori Mommensi

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1925](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1925)

III.

De Laelii Ciceroniani codice Didotiano narratio Theodori Mommseni.*)

Firminus Didot Parisinus, qui cum aliis nominibus egregie de 594
artibus liberalibus meruit tum parata sibi bibliotheca non minus
splendida quam utili, inter alios quos inde protulit codicem mihi
exhibuit, quem ex subnotatione saec. XV scripta (*iste liber est ecclie
Constantinensis*) apparuit olim fuisse Constantiae itaque descendere omnino
ex ditissimo librorum thesauro Scotorum ordinis S. Benedicti qui
Sangallense et Augiense aliaque per Alamanniam monasteria a
saeculo inde VII fundaverunt. Codex de quo agimus membranaceus
est formae quartanae, quaternionum opinor sex, quorum tamen
numerus non notatus est nisi f. 29 in extremo quarto (ml \equiv q \equiv ml),
foliorum vero 43; scilicet primi quaternionis primum folium, item
extremi folia aliquot perierunt, praeterea ex quarto quaternione
desiderantur folia secundum (inter f. 24 et 25) et septimum (inter
f. 28. 29). Scriptus est liber saeculo decimo vel fortasse exeunte
nono. Continentur eo f. 1—32 r. Ciceronis Laelius inscriptione
antiqua nulla, subscriptione hac: *explicit liber tullii* et f. 32 v.—43 r.
sententiae Senecae philosophi. In eadem pagina extrema manu eadem,
sed postea ut videtur adiecta leguntur haec:

‘Incipiunt versi

O mortalis homo mortis reminiscere casus

Nil pecude distas tantum si prospere (*sic*) captas’.

Versa item scripta est versibus sententiisve, sed ita detrita ut nisi
remedio aliquo adhibito legi nequeat. Sententias Senecae quae
dicuntur descriptae; dispositae sunt secundum primas litteras et re 595
ipsa bipertitae, nam prior pars ad f. 38 v.: *nondum felix es si nondum
te turba deridet* (v. 531 Ribb.) pertinet ad corpus sententiarum hodie

*) [Rhein. Mus. 18, 1863, S. 594—597.]

notum sub nomine Syri, posterior, quae incipit sic: *Nam etsi nullos inimicos tibi faciat iniuria, multos tamen facit invidia* constat sententiis pedestri oratione conceptis iisque vulgaribus et magna ex parte argumenti Christiani, quibus librarius aliquis corpus illud quod imperfectum accepit videtur explevisse. Sententias illas mea causa examinavit Hauptius neque quidquam in iis contineri docuit, quod ad corpus quod habemus vel augendum vel emendandum magnopere pertineret; itaque missas feci.*) Contra in Laelio libros quos praeterea accurate novimus vincit opinor omnes Parisinus cum aetate (nam inter eos quibus usus est in nova editione Halmius unus Gudianus ad saec. X ascendit) tum bonitate, id quod vel unus locus 615, 4 extra dubium ponit. Nam cum ibi sit in codicibus D E G *sed nec comparantur cato in (catoni D E)*, in codd. B S V *sed hi quidem nec catoni comparantur*, veram neque interpolatam lectionem *sed hi in pueris, Cato in* dudum protulit Carolus Langius ex Iacobi Susii libro, ad quam iam lectio libri Parisini *sed hi iniueris cato in* tam prope accedit, ut hunc librum aut gemellum esse Susiani necesse sit aut eum ipsum. Item 622, 18 quod hodie legitur ex coniectura Turnebi *vel uxoriae condicionis* id ipsum fere, scilicet *vel luxoriae*, legitur in codice hoc, cum in reliquis sit *vel luxuriae*. Haud scio an etiam comma quod est 627, 23 *sperni . . . 24 novis* male adiunctum praecedentibus nec fortasse satis aptum delendum sit, cum desit in solo libro Parisino. Idem confirmant reliquae lectiones pauca quidem offerentes aliunde plane ignota et nova, sed omnes ita comparatae, ut Parisinum librum quamquam non exemptum mendis sibi propriis, tamen in summa re reliquis omnibus praestare appareat. Proxime autem ad eum accedunt ex Halmianis Vindobonensis 3115 (D), qui nonnunquam vel in peculiaribus erroribus cum Parisino consentit, et Erfurtensis (E); paulo longius absunt reliqui Gudianus (G), Benedictoburanus (B), Salisburgensis (S), Vindobonensis 275 (V). Propter hanc libri praestantiam, cum praesertim extet in bibliotheca privata, visum est hoc loco ad editionem Halmianam a. 1862 edere variam lectionem omnem, ut excepi ego, confirmavit quibusdam locis gener Didoti vetus mihi familiaris Noel des Vergers. De orthographicis autem potiora hic summam adnotabo.

Orthographia libri in universum proba est, cuius generis scripturas praeter eas, in quibus codex cum editione consentit (ut sunt *adulescens, intellegere, neglegere* aliaque complura) adnotabo paucas. Vocabula quae semiplena scribi solent vel adeo debent, ut praenomina, *cos., pr.* (637, 25), *tr. pl., rei p., p. R.*, plerumque adsunt

*) [Auch W. Meyer in seiner Ausgabe der sententiae des Syrus, Leipzig 1880, ignoriert diese Hs.]

compendiata. Non semper sed saepissime reperitur *maximus*, *proximus*, *optumus*, *amicissimum* (614, 25), *lubido*, *existumare*; raro *i* simplex pro duplici (*socis* 616, 2; *rutili* 639, 8), unde etiam in vocativo saepe pro *i* legitur *ii*; semel *Pili* (620, 8), pro Philo; semper *benivolentia*, *valitudo*, *repperire*, item *pernitiosus* (634, 17. 637, 33), quod notandum cum *c* et *t* rarissime permutentur (adnotavi tantum *divicias* 618, 14; *inicio* 620, 20; *conditionis* 622, 18). In assimilatione admittenda vel reicienda liber non sibi constat, ut tamen saepius praetereatur; adnotavi *inlustris*, *inpendere*, *inprobus* (contra *implerisque* 616, 12), *conlegium*, *conlatus*, *conroboratus*, *adpetere*, *adgnosceret*, *ecferre* (619, 27), *exflorescere* (639, 2). Vbi fluctuat usus inter *c* et *qu*, plerumque illud scribitur, sed *loquutus* est 613, 32 corruptelaeque vocabuli *cum* interdum (615, 34. 617, 8. 619, 8) indigitant scripturam archetypi *quum* sive *quom*. In vocabulis syllabisve extremis permutantur *b* et *p* (*suptilius* 614, 15; *reabse* 623, 24), *d* et *t* (*ad* 623, 4; *quod* 619, 17. 18. 19. 629, 17; *capud* 625, 13. 629, 10; *inquid* 613, 16; *haut* 618, 13). Inter meros soloecismos longe frequentissimum est *ae* pro *e*, sic in adverbis *beatae*, *benivolae*, *equae*, *maximae*, item in *quaerella*, *caeperunt*, *cacteri*, *interpraetari*, *laevitas*, *paenuria*, *praecari*, *praetiosus*, *quaeant*, *quaeri*, *repraehendere*, *saeveritas*, adeoque in *benivolentia* (619, 15) et in *consulaere* (626, 25); simile est *coeperit* (620, 11). Error contrarius *e* pro *ae* ut originis recentioris ita in hoc codice longe rarior est neque adnotavi commissum nisi sexies *cause*, *humane*, 597 *nature*, *vestre*, *Grecia*, *merere* (616, 22). Praeterea haec adnotavi: *hemiciclo*, *archita* — *filo* pro Philo (631, 12) — *aceruius* (628, 10) — *contempnunt* (635, 9) — *hutilitas* (636, 1); *ospitis* (619, 27); *pyrro* (621, 3) — *magestas* (637, 17) — *suppellex* (627, 27); *inbecilus* (619, 12), *oportunus* (618, 32) — *coniunta* 616, 31) — *diliciis* (627, 3) — *poene* pro *paene* (634, 5). Haec etsi plena esse non spondeo, tamen sufficient ad indolem codicis orthographicam recte representandam. Denique observandum est interlocutorum nomina ubi adsunt (nam desiderantur 614, 3. 23. 29. 617, 5. 10. 620, 6. 9. 10. 12. 622, 6) in margine scripta esse, primam autem paginam (ad p. 613, 8 *utebare*) situ et usu ita detritam esse, ut aegre legatur. In edenda varia lectione libri Parisini (*P*) ubi visum est notitiae causa aut de ceterorum librorum omnium (*C*) aut de certorum quorundam lectione admonere, signa retinui Halmiana; nota *o* distinguit mendas quasdam inutiles libro Parisino proprias.*)

*) [Es folgen auf S. 597–601 die Lesarten der Hs., die in die neueren Ausgaben aufgenommen worden sind, hier daher nicht abgedruckt werden bis auf zwei, zu denen Mommsen ausführlichere Bemerkungen gemacht hat.]

- 598 623, 1 [11, 36] *becillinum*. Cassii cognomen praeter hunc locum non invenitur nisi apud Dionysium 5, 49 [, 1] ubi quod in codd. proditum est OYCKEAINOC, probabiliter OYEKEAINOC interpretabimur; apud Chronographum a. 354, apud quem est *Vigellinus* sive *Bigellinus* et in fastis Idatianis Siculisque, ubi in melioribus exemplis est *Vitellinus*, in deterioribus quibusdam *Viscellinus* similesve corruptelae. Vide C. I. L. I p. 486. 488 ad a. 252. 261. 266. 268. Quare *Viscellini* nomen omnino abiciendum restituendumque *Vecellini*. [Vgl. Röm. Forsch. I 107, 82. II 153, 2.]
- 601 637, 21 [25, 96] *coaptatio PC*; etiam in lege Iulia municipali (C. I. L. I p. 121) v. 86 est *coaptato* (cf. v. 106 *coptato*). Cum *o* geminatam antiqua lingua non admitteret, fortasse pro ea substituerunt modo *o*, modo *oa*, ut pro *uu* scribitur modo *u*, modo *ou*.*)

*) [Vgl. *coptamus* C. I. L. I, 532, *coptaverunt* VIII, 68.]